

DE COMITÉS VOOR BIJZONDERE JEUGDZORG EN HUN PREVENTIEOPDRACHT

Frank MYNY*, John DECOENE**

1. Inleiding

Wie schrijft over preventie verwijst bijna altijd naar de spreuk “Voorkomen is beter dan genezen”. Het is niet alleen oude volkswijsheid, maar ook een beleidsprioriteit die geschreven staat in de beleidsnota van de Minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen. In die nota staat preventie centraal, preventie is de sleutel voor een harmonisch beleid.¹ Het klonk als muziek in de oren voor al wie met preventie begaan is. En wellicht was dat ook de bedoeling. Hoe klinkt een en ander anderhalf jaar later?

Dat de bijzondere jeugdzorg niet enkel een taak heeft voor individuele hulpverlening, maar ook een algemeen preventieve opdracht, dat weten maar enkelen. Wat deze algemene preventie dan precies inhoudt, zou een schiftingsvraag kunnen zijn voor een quiz waarbij men met vrij grote zekerheid 99 % van de kandidaten wenst te elimineren. De aandachtige lezer zal daarom binnen een tiental minuten een exclusieve wijsheid rijker zijn.

De auteurs van dit artikel zijn actief als preventieconsulenten in de bijzondere jeugdzorg. Zij staan dus met beide voeten in de praktijk en zijn betrokken bij allerlei vormen van overleg en samenwerking. Hierdoor is het mogelijk om op de hoogte te blijven van alles wat reilt en zeilt in de wereld van de preventie. In die positie is het makkelijk om te beschikken over allerlei documenten, officiële stukken en evenzeer werkstukken. Ook de gesprekken met collega's zijn inspirerend. Zij zijn er zich echter evenzeer van bewust dat die positie ook enige 'blindheid' tot gevolg kan hebben. Het is immers geen sinecure om tegelijk loyaal te zijn aan de eigen organisatie en toch een kritische kijk te bewaren.

De auteurs starten met een voorstelling van de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg en hun preventieopdracht in de regelgeving² en in de praktijk. Vervolgens plaatsen zij hier enkele kanttekeningen bij.

2. Comités voor Bijzondere Jeugdzorg: ook een preventieactor

In Vlaanderen zijn er 20 Comités voor Bijzondere Jeugdzorg, één per bestuurlijk arrondissement. Het zijn overheidsdiensten van de Vlaamse Gemeenschap.

* Preventieconsulent Comité van Bijzondere Jeugdzorg Oostende.

** Preventieconsulent Comité voor Bijzondere Jeugdzorg Brugge.

1. M. VOGELS, *Beleidsnota Welzijn, gezondheid en gelijke kansen. In perfecte harmonie: een symfonie*, Vlaams Minister Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen, januari 2000, p. 5.

2. Vlaamse Regering (1990), Decreten inzake bijzondere jeugdbijstand gecoördineerd op 4 april 1990 (B.S. 8 mei 1990; *err.* 20 juni 1990) en de Besluiten van de Vlaamse Regering betreffende de organisatie van de werking van de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg vermeld als BVE 17 juli 1991 en 8 december 1998.

Ze vallen onder de bevoegdheid van de Vlaamse Minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen. Administratief behoren de Comit es tot het departement Welzijn en Volksgezondheid; daarbinnen tot de administratie Gezin en Maatschappelijk Welzijn en voorts ressorteren ze onder de afdeling Bijzondere Jeugdbijstand. In de nabije toekomst wordt het organogram licht gewijzigd.

De Comit es voor Bijzondere Jeugdzorg hebben twee decretale opdrachten.³ De ene opdracht bestaat erin om in problematische opvoedingssituaties daadwerkelijk hulp en bijstand te organiseren ten behoeve van minderjarigen en van hen die ze opvoeden. De andere taak is algemene preventie. De rol van het Comit  voor Bijzondere Jeugdzorg voor de tweede opdracht is explorerend, ondersteunend, stimulerend en co rdinerend.

3. Een beetje geschiedenis

De oorsprong van de algemeen preventieve opdracht binnen de bijzondere jeugdzorg is terug te vinden in de Wet op de Jeugdbescherming van 8 april 1965.⁴ In artikel 2 van die wet wordt gesteld dat het toenmalige Jeugdbeschermingscomit  tot taak heeft enerzijds de feiten die op de lichamelijke gezondheid of de zedelijkheid van de jeugd nadelig kunnen inwerken, ter kennis van de bevoegde overheden te brengen en anderzijds in plaatselijk of gewestelijk verband alle initiatieven voor een betere bescherming van de jeugd te bevorderen, te ori nteren en te co rdineren. Deze opdracht verschilt weinig van de opdracht die is geschreven in de Geco rdineerde Decreten van 4 april 1990 inzake bijzondere jeugdbijstand.⁵

In artikel 4, 3° wordt aangegeven dat het Comit  voor Bijzondere Jeugdzorg tot taak heeft de omstandigheden die negatief inwerken op de fysieke integriteit, het welzijn en de ontplooiingskansen van minderjarigen ter kennis te brengen van private organisaties en van de overheid, met het oog op initiatieven om deze toestanden en omstandigheden te voorkomen en te bestrijden.

In artikel 4, 4° wordt verwacht dat het Comit  in plaatselijk of in regionaal verband samenwerkt met dergelijke initiatieven, ze ondersteunt, ze bevordert en desgevallend co rdineert.

Zowel in de Wet van 1965 als in de Geco rdineerde Decreten van 1990 is de opdracht inzake algemene preventie dubbel. Enerzijds moet het comit  een signaalfunctie opnemen m.b.t. factoren die het welzijn van minderjarigen kunnen bedreigen en anderzijds moet het Comit  initiatieven nemen om dit te voorkomen. In beide gevallen gaat men uit van een defensieve visie op preventie: het gaat altijd om het voorkomen van erger. Ondertussen weten we dat preventie ook offensief kan worden geformuleerd: preventie is dan gericht op het bevorderen van het welzijn. Onlangs⁶ werd zelfs de term welzijns promotie ingevoerd. Onder deze term verstaat men dan alle initiatieven van co rdinatie, overleg, sti-

3. Zie voetnoot 2.

4. Wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *B.S.* 15 april 1965.

5. Zie voetnoot 2.

6. Intersectorale Werkgroep Algemene Preventie. Administratie Gezin en Maatschappelijk Welzijn, *Organisatie van de algemene preventie. Werkdocument*, 88.

mulering, informatie of waarschuwing die gericht zijn op het bevorderen van factoren die de gunstige ontplooiing van de kinder- en jongerenpopulatie in de hand werken of gericht zijn op het voorkomen, wegwerken of neutraliseren van factoren die hiervoor systematisch hinderlijk zijn.

Het grote verschil tussen de Regelgeving van 1965 en die van 1990 is de instrumenten waarover de comités beschikken. In de Wet van 1965 was nauwelijks iets geformuleerd over de manier waarop de comités hun preventieve opdracht moesten vervullen. Met de Decreten van 1990 wordt die opdracht gegeven aan een preventiecel. Die cel bestaat uit zeven professionele vrijwilligers die werkzaam zijn in sectoren die actief zijn voor en met de doelgroep jeugd (onderwijs, jeugdwerk, jeugdhulpverlening, enz.). Zij hebben een mandaat voor vijf jaar. De leden van het Comité werken samen met de consultants van de sociale dienst (ambtenaren) en de medewerkers van het administratief secretariaat (ambtenaren). Binnen de sociale diensten is er per comité één preventieconsultant aangesteld die samen met de preventiecel instaat voor de preventie. Elk Comité voor Bijzondere Jeugdzorg beschikt jaarlijks over € 4 958 (200 000 BEF).⁷ Voor de afdeling bijzondere jeugdbijstand zijn er extra (bescheiden) middelen beschikbaar voor projecten die aan bepaalde criteria voldoen.

Aanvankelijk wilden de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg vooral een dynamiek voor preventie ontwikkelen. Aan de startlijn stonden de kleine groep vrijwilligers van de preventiecel met een klein budget voor preventie én de consultants van de sociale dienst die vooral deskundig waren inzake hulpverlening. Het beleid formuleerde verwachtingen tegenover die preventie en zorgde hiermee voor extra druk. In 1993 sprak de toenmalige Vlaamse Minister van Welzijn en Gezin over een "prioritaire optie voor preventie."⁸ Die prioriteit weerspiegelde zich in elk geval niet in de middelen die voor die preventie beschikbaar gesteld werden. Tot vandaag is hier weinig veranderd. Voor de hele sector bijzondere jeugdzorg is er € 185 miljoen (7,5 miljard BEF) voorzien. Voor de preventie is hiervan ruim gerekend ongeveer € 1,6 miljoen (65 miljoen BEF) beschikbaar. Het budget voor preventie bedraagt dus minder dan 1 % van het budget dat besteed wordt aan hulpverlening.⁹ Wat het personeel betreft, is er een duidelijk verschil. In de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg staan ongeveer honderdtwintig consultants in voor de individuele bijstand aan personen. De aanstelling van twintig consultants die exclusief actief zijn voor preventie is het nog niet bereikte doel. In de praktijk zijn het er immers nog altijd minder.

4. Visie, methodiek én doelgroep

Wie de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg en hun preventie onder de loep neemt, ontdekt veel verschillen. Dat kan niet anders wanneer men rekening

7. Art. 17 § 2 Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de organisatie en de werking van de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg d.d. 8 december 1998.

8. W. DEMEESTER, *Gelegenheidstoespraak bij de ontvangst van uitredende en nieuwe voorzitters van de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg*, Overijse, C.O.V.K., 22 december 1993.

9. Intersectorale Werkgroep Algemene Preventie. Administratie Gezin en Maatschappelijk Welzijn. *Organisatie van de algemene preventie. Werkdocument*, 88.

houdt met de ruim omschreven opdracht, de structuur en de lokale accenten. Maar een aantal elementen zijn gemeenschappelijk. In verband met die gemeenschappelijke elementen is er sinds de oprichting van de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg een duidelijke evolutie waar te nemen.

Waar vroeger preventieprojecten op een sterk pragmatische basis ontwikkeld werden, werden in de voorbije jaren meer fundamentele keuzes gemaakt. De evolutie is vooral te merken op het vlak van de visie, de methodiek en in de benadering van de doelgroep.

Bouwstenen voor een visie en een methodiek werden geleverd in de begeleidingen van de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg door de universiteiten van Gent (Vakgroep Sociale, Culturele en Vrijtijdsagogiek) en Leuven (Vakgroep Criminologie).

Halfweg de jaren tachtig werkten de toenmalige Jeugdbeschermingscomités voor preventie samen met een onderzoeker van de universiteit van Leuven, de heer FRITS DE CAUTER. Deze samenwerking resulteerde in een rapport waarin een preventieschema en de methodiek van de preventieve projectwerking werden voorgesteld.¹⁰

In de coaching door de universiteit van Gent werd dan weer stilgestaan bij de inspirerende kracht van het kinderrechtengedachtegoed.

Anno 2001 zijn in de bijzondere jeugdzorg zowel het handige schema waarmee alle preventieacties in kaart kunnen gebracht worden, als de methodiek gemeengoed.

Chronologisch gezien bekwaamden de comités zich voor preventie eerst in een methodiek en pas daarna ontwikkelden ze een visie. Nu is de studie over kwetsbare groepen in de samenleving en uitsluitingsprocessen¹¹ aan de orde. Op die elementen gaan we hierna dieper in.

4.1. HET SOORT PREVENTIE

Dat preventie een ruim begrip is, is een vaak gehoorde en algemeen gekende uitspraak. Er was dus nood aan enige orde. Hiervoor werd reeds gewezen op het preventieschema, opgesteld door wijlen FRITS DE CAUTER. Door dat schema is het goed mogelijk om zicht te krijgen op de soorten preventie, op de te maken keuzes en op de consequenties hiervan. De onderzoeker ging ervan uit dat een indeling van preventie mogelijk is volgens een aantal ordeningsprincipes: het tijdstip van de probleemwording, de formele doelstellingen en de concrete strategie. De indeling naar de tijdsdimensie toont preventie als een continuüm tussen individuele behandeling en algemeen beleid. Volgens het tweede ordeningsprincipe kunnen preventieacties veranderingen nastreven in de personen of in de structuren. Preventieacties zijn erop gericht om de draagkracht van individuen te vergroten of om de draaglast te verminderen. Het derde ordeningsprincipe is dat van het karakter van de actie: preventie kan defensief zijn en is dan eerder controlerend, verbiedend, beperkend; de preventie die maatschappelijke veran-

10. F. DE CAUTER, *Methodiek van de preventieve projectwerking*, Leuven, Acco, 1990, 252 p.

11. Zie hiervoor o.a. L. WALGRAVE, *Confronterende jongeren*, Leuven, Universitaire Pers, 1996, 271 p. en J. VRANKEN, D. GELDOF, G. VAN MENXEL, *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboeken 1996, 1997, 1998, 1999, 2000*, Leuven, Acco.

dering nastreeft, wordt als offensieve preventie aangeduid. Bij elk van die ordeningsprincipes zijn er consequenties voor de doelgroep en voor het soort acties.

Aanvankelijk werd door de Comit es voor Bijzondere Jeugdzorg over keuzes weinig of niets ge xpliciteerd. Zoals aangegeven, is de omschrijving van de preventieopdracht in de regelgeving ruim. In de praktijk werden uiteraard wel keuzes gemaakt. Een rondschr iven van de administratie bijzondere jeugdbijstand in januari 1994¹² betekende op beleidsniveau een eerste en belangrijke aanzet tot een eenduidiger preventiebeleid van de Comit es voor Bijzondere Jeugdzorg. In die brief adviseerde de administratie de Comit es voor Bijzondere Jeugdzorg om een offensieve en structuurgerichte preventie te voeren.

Het bevorderen van het welzijn en het ontwikkelen van maximale ont-plooiingskansen voor kinderen en jongeren vormen hierbij het offensieve aspect van de preventie. Een structuurgerichte preventie heeft veranderingen tot doel op het niveau van diensten of organisaties of op een ruimer niveau van de samenleving. De preventie richt zich niet rechtstreeks op de jongeren, maar op intermediairs en beleidsverantwoordelijken van maatschappelijke instituten en instellingen waarin deze uitsluiting voorkomt.

Preventieve projecten streven veranderingen na op het niveau van de organisatie of van de samenleving om uitsluiting van de zwakste groepen, kinderen en jongeren te voorkomen. Nog anders geformuleerd, preventieve projecten willen vooral de slaagkansen van de doelwitgroep, m.n. de kinderen en jongeren die dreigen uitgesloten te worden, binnen maatschappelijke instellingen (onderwijs, kinderopvang, jeugdwerk, jeugdbeleid, enz.) vergroten.

4.2. DE VISIE

In de tekst met de profilering van de Comit es voor Bijzondere Jeugdzorg die dateert van 1999¹³ is het volgende te lezen: "De CBJ's (= Comit es voor Bijzondere Jeugdzorg) dienen mede pleitbezorger te zijn van de kinderrechten."¹⁴

Het Verdrag inzake de Rechten van het Kind vraagt aandacht voor de mening en de beleving van jonge mensen, voor een respectvolle omgang met jonge mensen, alsook voor hun participatie en aanwezigheid op de beleidsniveaus.¹⁵

Op basis van de praktijk en door vorming werd er in de voorbije jaren binnen de bijzondere jeugdzorg een visie ontwikkeld. Die visie, ook wel missie genoemd, is de motor van de concrete projecten.

In 1989 werden de Comit es voor Bijzondere Jeugdzorg in hun preventieopdracht ondersteund door de universiteit van Gent, Vakgroep Sociale, Culturele en Vrijtijdsagogiek. Hierbij werd sterk uitgegaan van de preventiepraktijk. In de ondersteuning werd gediscussieerd over die praktijk en werd gezocht naar de mogelijke bijdrage van de bijzondere jeugdzorg tot de verhoging van het welzijn van kinderen en jongeren. Verder werd onderzocht hoe de preventie kan

12. G. HERTECANT, Brief van de administrateur-generaal aan de Comit es voor Bijzondere Jeugdzorg d.d. 10 januari 1994.

13. Vlaamse Regering (de Vlaamse Minister van Cultuur, Gezin en Welzijn), *Profilering van de comit es voor bijzondere jeugdzorg*, Afdeling bijzondere Jeugdbijstand, Januari 1999.

14. *Idem*, p. 3.

15. *Idem*, p. 3.

meewerken aan de effectivering van de mensenrechten mét inspraak van de betrokkenen.

Op die fundamenteen werd en wordt nog steeds verder gebouwd. Zo startte in 1994 een samenwerking tussen enkele Comit es voor Bijzondere Jeugdzorg en het Centrum voor de Rechten van het Kind met de focus op de mogelijke betekenis van de kinderrechten voor de preventie. Die begeleiding en de ervaringen in de verschillende preventieprojecten resulteerden in de publicatie "Lettertjes in de soep. Kinderrechten en Preventie".¹⁶ De auteurs kozen voor de titel van het boek begrippen uit de culinaire wereld: de soep is symbool voor de preventie, die bereid is met goede ingredi nten. De (vermicelli)lettertjes waarmee soep wordt verrijkt, zijn die van het kinderrechtenverdrag.

In de publicatie worden motieven aangegeven om de kinderrechten te gebruiken als een referentiekader voor de preventie. Een aantal concrete projecten geven zicht op mogelijkheden om de idee n in de praktijk om te zetten. Ook de reacties van deskundigen uit de andere preventiesectoren zijn erin opgenomen. In het boek zijn twee hoofdidee n terug te vinden. E n: preventie gaat terug naar de fundamentele oorzaken van de problematiek. Preventie wordt opgezet vanuit een verontwaardiging over fundamenteel onrecht. Het neemt de taak op om uitsluitingsprocessen te bestrijden en de gevolgen ervan terug te dringen. Twee: er is de wijziging in de sociale normstelling tegenover kinderen. Kinderen worden in microrelaties met steeds meer respect behandeld. Dat respect is er echter niet of onvoldoende voor kinderen als groep in de samenleving.

4.3. DE DOELGROEP

Het is bekend dat de bijzondere jeugdzorg instaat voor een 'bijzondere' doelgroep. Enkele jaren geleden werd door onderzoekers van de K.U.Leuven Afdeling Strafrecht, Strafvordering en Criminologie, onderzoeksgroep jeugdcriminologie, opgemerkt dat er op het vlak van de preventie onduidelijkheid is over de doelgroep. Er werd vastgesteld dat de comit es in hun preventiewerking deze positie openlieten.¹⁷

Hierin treedt zeker verandering op. De comit es willen met hun preventie uitsluitingsprocessen bestrijden. Bij een nadere beschouwing van die uitsluiting blijken kinderen als bevolkingsgroep het zwaarst te worden getroffen (armoede, slachtoffer van misdrijven, gescheiden leven van gezinnen waartoe zij behoren, enz.).¹⁸

In de offici le profilering wordt expliciet verwezen naar het Internationale Verdrag voor de Rechten van het Kind. De preventieve acties van de comit es moeten ten goede komen aan de kinderen en jongeren. De comit es informeren zich dan ook op verschillende manieren over de positie van die groep in de samenleving, over de competentie van kinderen en jongeren en over de moeilij-

16. F. SPIESSCHAERT, *Lettertjes in de soep. Kinderrechten en preventie*, Leuven, Garant, 1997, 186 p.

17. B. MELIS, P. GORIS, L. WALGRAVE, *Algemene preventie in Vlaanderen: op zoek naar orde in de chaos. Poging tot situering van de verschillende sectoren in het veld van algemene preventie inzake welzijns- en integratieproblemen van jongeren*, Leuven, OGJC, 1996, 281 p.

18. Vlaamse Regering (de Vlaamse Minister van Cultuur, Gezin en Welzijn), *Profilering van de comit es voor bijzondere jeugdzorg*, Afdeling bijzondere jeugdbijstand, januari 1999, p. 2.

heden waarmee zij geconfronteerd worden. Stilaan wordt duidelijk dat die groep mee kan formuleren wat zijzelf als welzijn beschouwt. Die kennis wordt overgenomen in de concrete preventieprojecten.¹⁹

De hele beweging in de bijzondere jeugdzorg om duidelijkheid te scheppen over de visie en de keuzes wordt voortgezet. In de brochure van januari 1999 waarin de profilering van de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg wordt voorgesteld, worden de keuzes die in de voorbije jaren werden gemaakt, bekrachtigd.

De visie is terug te vinden in de beleidsplannen die in de loop van 1999 door alle preventiecellen werden opgesteld. De Vlaamse Minister van Welzijn besliste immers in 1998 dat de preventiecel van de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg een beleidsplan voor meerdere jaren diende op te stellen waarin ze haar visie, de te realiseren doelstellingen en de beoogde effecten bepaalt, alsook de te ondernemen acties.²⁰ In de loop van 1999 werden de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg een jaar lang begeleid door het Vlaams Instituut ter Bevordering en Ondersteuning van de Samenlevingsopbouw via een gericht vormingsprogramma: "Beleidsplannen opstellen en uitvoeren, projectmatig en planmatig werken". Sinds 1999 beschikken alle comités over een beleidsplan waarin zij aangeven welke hun algemene doelstellingen zijn en aan welke concrete preventieprojecten zij willen werken. Die verschillende beleidsplannen moesten ook resulteren in een beleidsplan op een hoger niveau. Een dergelijk beleidsplan, geselecteerd uit de twintig afzonderlijke, ligt evenwel nog niet voor.

5. De preventiepraktijk

Even recapituleren. Er is in de jeugdbescherming/bijzondere jeugdzorg dus een traditie van preventie. In de regelgeving krijgen de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg een preventieopdracht die ruim omschreven is. Per bestuurlijk arrondissement bestaat een structuur die een beleid ontwikkelt, namelijk de preventiecel, én een sociale dienst die uitvoert. In de voorbije jaren is de aandacht voor een profilering, voor het gebruik van een methodiek en voor een grotere inbreng van de doelgroep gegroeid.

Hoe ziet die preventie er nu in de praktijk uit? Een zeer beperkte greep uit de projecten van de comités geeft meteen zicht op de grote verscheidenheid en de dynamiek van preventie.

Eén van de preventieprojecten van het Comité voor Bijzondere Jeugdzorg van Antwerpen is het Time-Out-project.²¹ Het project startte vanuit de vaststelling dat scholen geconfronteerd worden met een aantal problematisch functionerende leerlingen. Na allerlei tussenkomsten is wegsturen soms nog het enige alternatief. Er is tegelijk bij alle betrokkenen het besef dat dit voor de jongeren zelf geen oplossing is. Sinds 1998 is er het Time-Out-project dat in de begeleiding

19. *Idem*, p. 3.

20. Art. 24 Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de organisatie en de werking van de comités voor bijzondere jeugdzorg d.d. 8 december 1998.

21. D. ROMBOUTS (ed.), *Het Time-out project. Een preventieve werkvorm voor school-drop-outs*, Leuven, Garant, 2000, 197 p.

van die jongeren voorziet. De begeleiding is vooral gericht op het bevorderen van sociale vaardigheden. Een vorig project voor onderwijs haalde de kranten en inspireerde één hoofdredacteur zelfs tot de uitspraak dat het onderwijs er in de eerste plaats is voor de leerlingen en hun recht op onderwijs, al zijn het soms ettertjes. Het project wordt voorgesteld in een publicatie.

De samenstelling van de kinderrechtencoffers is een samenwerkingsproject van de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg van Brugge, Oostende en Roeselare-Tielt en de Kinderrechtswinkels. In het kader van dat project werden totnogtoe twee coffers ontwikkeld: één bedoeld voor leerkrachten, jeugdwerkers e.a. en één waarmee kinderen op lagere schoolleeftijd zelf aan de slag kunnen. Er is ook een koffer voor allochtone kinderen in de maak.

Onder de titel "Filokids" liep het project van het Comité voor Bijzondere Jeugdzorg van Brussel. Het project wilde jonge mensen zelf de mogelijkheid geven om hun omgeving vorm te geven en zocht naar de mening van kinderen en jongeren over hun gezin, hun school, hun straat, hun stad. Het project startte vanuit de overtuiging dat kinderen het recht hebben op een eigen mening. De zoektocht naar een methode resulteerde in het filosoferen met kinderen. In het project liet men verschillende groepjes kinderen spreken over hun leefomgeving en over hun kijk op de omgeving. De meningen van de kinderen, verzameld gedurende de filosofieersessies, werden gebundeld in het verslagboek "Kinderen filosoferen over de stad".²² Uitspraken en foto's van kinderen over Brussel zijn opgenomen in het boek "Mijn Stad. Ma Ville. My City."²³ Het Comité voor Bijzondere Jeugdzorg wil de resultaten terugkoppelen naar de kinderen en vervolgens opnemen in een beleidsrapport. Op die wijze omgaan met onderzoeksresultaten is ongetwijfeld origineel en verwijst naar de prioritaire doelstelling van het project: de participatie van kinderen als medeburgers in de samenleving.

Het Comité voor Bijzondere Jeugdzorg van Halle-Vilvoorde werkte enkele jaren aan een project dat de kinderen in de samenleving zichtbaar wil maken door cijfers en een waaier van gegevens. Uit dat project blijkt dat er slechts zeer verspreid en onvolledige feitelijke gegevens bestaan over jonge mensen en dat die gegevens weinig vertellen over het perspectief van jonge mensen zelf.²⁴

De mensenrechten vormen de basis van het project "Kansarmoede" van het Comité voor Bijzondere Jeugdzorg van Roeselare.²⁵ In dat project wordt armoede beschouwd als het resultaat van het niet verwezenlijken van sociale rechten van groepen of van individuen, m.a.w. er is uitsluiting. Inspiratie voor het project werd gehaald uit het "Algemeen Verslag over de Armoede". Daarin wordt ook gewezen naar het recht op een gezin, met als bijzonder aandachtspunt de uithuisplaatsing van kinderen. Het concrete project richtte zich op een kritische doorlichting en herbronning van de eigen preventiewerking en hulpverlening

22. J. VAN GILS, *Kinderen filosoferen over de stad. Een belevingsonderzoek op basis van filosofische gesprekken van Brusselse kinderen van 10 à 12 jaar*, oktober 2000.

23. J. KNOPS, *Mijn Stad. Ma Ville. My City.*, Mechelen, Bakermat, 2000.

24. Comité voor Bijzondere Jeugdzorg Halle-Vilvoorde, *Kinderen, een prioriteit. Bundeling van beschikbare gegevens over jonge mensen en hun levensomstandigheden en meningen. Instrument voor beslissingen met kennis van kinderen*, 1999.

25. Comité voor Bijzondere Jeugdzorg Roeselare (G. MOERMAN, B. DE VEIRMAN, I. NOENS, L. CATRIJSSE), *Een Comité voor Bijzondere Jeugdzorg en (kans)armoede. Een actie-onderzoek als preventieproject in het comité Roeselare-Tielt*, juni 1997, 154 p.

vanuit de waarden van de mensenrechtengedachte. Voor het project werd samen- gewerkt met “De Cirkel”, een organisatie van hulpverleners en ervaringsdeskun- digen die de armoede kennen vanuit de eigen beleving en met de Koning Bou- dewijnstichting. In 1996 werden interviews afgenomen van cliënten en hulpver- leners binnen en buiten de bijzondere jeugdzorg. Het eindrapport beschrijft frap- pante bevindingen. Onder andere dat kennis over armoede een cruciaal gegeven is. In de hulpverlening zou een spanning bestaan tussen de individuele aanpak en de structurele oorzaken van armoede. Zo moet gezocht worden naar werk- bare vormen van participatie van de cliënten, en naar een bondgenootschap met de cliënten.

Vier Comités voor Bijzondere Jeugdzorg werken samen aan publicaties voor het onderwijs.²⁶ Het onderwijs wordt geconfronteerd met allerlei probleemge- dringen van kinderen en jongeren. Dit probleemgedrag is een signaal. Er is de vaststelling dat leerkrachten vaak alert zijn voor die signalen en soms zelf heel wat ondernemen om leerlingen te begeleiden. De publicatie “Probleemgedrag op school” voor het secundair onderwijs wil leerkrachten inspireren tot allerlei acties, ook preventieve.

Diezelfde Comités, m.n. die van Brugge, Kortrijk, Oostende en Roeselare- Tielt, zijn medeauteurs van de publicatie “Het gat in de muur. Over preventie in het basisonderwijs”. Er is samenwerking met Kind en Samenleving en met een deskundige die de synthese van teksten verzorgt. Doorheen het boek zijn de rode draden: het ernstig nemen van kinderen en het belang van structurele bijstand naast steun voor individuen.

In 2000 stelden de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg van Brussel en Halle- Vilvoorde een knelpuntennota voor in verband met ‘kinderen zonder grenzen’.²⁷ In de nota nemen zij het op voor de rechten van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen.

Het project “Tiran nie soe” is een initiatief van de zes Comités voor Bijzon- dere Jeugdzorg van de provincies Antwerpen en Limburg. In het project wordt geweld binnen relaties bespreekbaar gesteld door een toneelstuk, daaropvol- gende gesprekken en een lespakket. Het beoogt ook de samenwerking te stimu- leren tussen hulpverleningsdiensten.

De preventie van de bijzondere jeugdzorg heeft ook een samenwerkingsver- band met medewerkers van diensten in Zuid-Nederland die ook actief zijn op het vlak van jeugdhulpverlening en preventiewerk. Die samenwerking resulteert straks in een databank op het internet waarin preventieprojecten in Vlaanderen en de Zuid-Nederlandse provincies opgenomen zijn. Ook streeft men ernaar concrete preventieprojecten te ontwikkelen.

26. Comité voor Bijzondere Jeugdzorg Brugge, Kortrijk, Oostende en Roeselare, *Probleemgedrag op school*, Leuven, Garant, 2000, 362 p. en F. VAN DINTER, *Het gat in de muur. Over preventie in het basisonderwijs*, Leuven, Garant, 2001, 255 p.

27. Comité voor Bijzondere Jeugdzorg Brussel-Halle-Vilvoorde *Kinderen zonder grenzen. Knelpun- tennota*, mei 2000, 23 p.

6. Kanttekeningen²⁸

6.1. KANTTEKENING ÉÉN: ER IS CHAOS IN HET PREVENTIELANDSCHAP IN VLAANDEREN

De Comités voor Bijzondere Jeugdzorg vormen één van de sectoren met een preventieopdracht in Vlaanderen. Elke preventiewerker wordt geconfronteerd met een complex veld van diverse actoren en even diverse projecten. Ook door het beleid werd en wordt dat onderkend. In dat verband werd halfweg de jaren negentig een studie uitgevoerd in opdracht van de Minister van Welzijn en Gezin. In januari 1996 werd het rapport van een onderzoek naar de algemene preventie in Vlaanderen door twee medewerkers van de onderzoeksgroep jeugdcriminologie aan de universiteit van Leuven gepubliceerd. Hun rapport kreeg de volgende titel mee: "Algemene preventie in Vlaanderen. Op zoek naar orde in de chaos. Poging tot situering van de verschillende sectoren in het veld van algemene preventie inzake welzijns- en integratieproblemen van jongeren."²⁹

Hun onderzoek beperkte zich tot de diensten met een preventiewerking gericht op jongeren: de Jongeren Advies Centra, het Opbouwwerk, het Jeugdwerk met maatschappelijk achtergestelde kinderen en jongeren, de gemeentelijke preventiediensten binnen de veiligheidscontracten, de regionale preventiewerkers vanuit de Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen (VAD) en de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg.

I.v.m. de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg wordt in het rapport vermeld dat die zeer uitdrukkelijk en actief bezig zijn met hun preventie.

Dit rapport werd in belangrijke mate gebruikt door de commissie *ad hoc* bijzondere jeugdzorg van het Vlaamse Parlement die in 1998 werd opgericht. In 1999 stelde die commissie een maatschappelijke beleidsnota³⁰ voor, waarin ook voor de preventie een aantal aanbevelingen werden geformuleerd. De eerste aanbeveling was dat de decreetgever zou zorgen voor een raamdecreet voor algemene preventie met betrekking tot jeugd. De andere aanbevelingen gingen over het organiseren van een intersectorale cel en het nastreven van overleg en afstemming tussen gemeenschapsbevoegdheid en federale bevoegdheid over het preventiebeleid. De commissie adviseerde voorts om de algemene preventie met betrekking tot jeugd prioritair lokaal te organiseren.

In het Regeerakkoord van 13 juli 1999³¹ verbond de Vlaamse Regering er zich uiteindelijk toe de motie van aanbeveling om te zetten in een daadwerkelijk beleid. In de beleidsnota 2000-2004 bevestigde de Vlaamse Minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen: "Dit vernieuwend beleid wil enerzijds zo veel mogelijk voorkomen dat jongeren in de Bijzondere Jeugdbijstand (BJB) te-

28. Wat deze kanttekeningen betreft, zijn de auteurs schatplichtig aan hun collega's preventieconsultanten.

29. Zie voetnoot 18.

30. Maatschappelijke Beleidsnota Bijzondere Jeugdzorg, *Parl. St.* Vl. Parl., 1998-99, nr.1-2, 1354.

31. Vlaamse Regering, Vlaams Regeerakkoord van 13 juli 1999, Hoofdstuk 2. Meer welzijn met een actief zorgbeleid, E. Integrale jeugdzorg.

rechtkomen. Anderzijds wil het een exclusieve jeugd- en gezinshulpverlening ontwikkelen waarvan de BJB het sluitstuk is.”³²

In kanttekening vijf hebben we het over de concrete invulling van dat voor-nemen.

6.2. KANTTEKENING TWEE: STRUCTUUR

Bij een vergelijking tussen de verschillende preventieactoren is een preventiecel in de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg een uniek gegeven. Het preventiebeleid en de uitvoering ervan is in de bijzondere jeugdzorg een opdracht voor het samenwerkingsverband tussen enerzijds professionele vrijwilligers, waarvan de meeste af en toe in de preventie stappen, en anderzijds de consultants voor wie preventie een dagelijkse taak is. De ervaringen met die structuur vormen nog niet het onderwerp van een degelijke studie. Vast staat in elk geval dat die ervaringen uiteenlopend zijn en zich bevinden op de lijn tussen heel positief en heel negatief. Positief is het feit dat preventiecellen zorgen voor een inbreng vanuit de sectoren waarin zij werkzaam zijn en mogelijk elementen uit de bijzondere jeugdzorg overnemen in hun eigen organisatie. Ook is de samenstelling van de preventiecel soms al een beperkte voorloper van de integrale preventie waaraan nu gewerkt wordt. Negatieve ervaringen waren en zijn er evenwel ook. In dat verband wordt onder meer het groot verloop aangegeven van de preventiecellen met alle gevolgen onder meer voor de continuïteit. Ook is er een beperkt aantal vergaderingen waardoor er sprake is van verschillende snelheden tussen de acties van de preventieconsultanten en de beslissingen van de preventiecel. Die negatieve ervaringen zijn gekend, ook door de afdeling bijzondere jeugdbijstand. Het is dan ook geen wonder dat in de loop van de voorbije tien jaar maatregelen werden genomen waardoor de werkbaarheid van die structuur kon vergroot worden. Er is een interview op touw gezet waarbij de kandidaat-preventiecellen hun preventie-ervaring en -motieven kunnen verduidelijken. Ook wordt een meer bewuste aanwervingspolitiek gevoerd en worden voor de preventiecellen leden gezocht die in verschillende sectoren actief zijn.

Ook de samenwerking tussen verschillende comités is een beweging die door de structuur bemoeilijkt werd. Voor de preventieconsultanten is het al een hele tijd duidelijk dat samenwerking veel voordelen biedt. De samenwerking tussen preventieconsultanten is structureel voorzien en wordt door de afdeling bijzondere jeugdbijstand gesteund: zij ontmoeten elkaar op provinciale platforms en op een centraal platform. Het feit dat verschillende comités samen projecten organiseren, betekent een versterking van die preventieve projecten. De betreffende projecten kunnen beter worden ontwikkeld, door de samenvoeging van middelen. Deze beweging was en is evenwel niet evident voor de verschillende individuele preventiecellen. Immers op dit niveau ontstaat zelden de behoefte om met andere preventiecellen projecten te organiseren.

Ook hierdoor is er sprake van de hiervoor aangegeven ‘snelheidsverschillen’ tussen de professionele krachten van de sociale diensten en de vrijwilligers van de preventiecellen. Door die samenwerking is het zelfs zo dat waar aanvankelijk

32. M. VOGELS, *Beleidsnota Welzijn, gezondheid en gelijke kansen in perfecte harmonie: een symfonie*, januari 2000, p. 37.

de preventiecellen het preventiebeleid bepaalden, het nu veel meer de samenwerkingsverbanden tussen de preventieconsulenten zijn die de doelstellingen en de inhoud van de preventieprojecten bijzondere jeugdzorg bepalen. Tot een meer vergaande samenwerking worden de comités gestimuleerd door de afdeling bijzondere jeugdzorg die aanstuurt op projecten voor ruimere gebiedsomschrijvingen (op provinciaal of gemeenschapsniveau).³³

6.3. KANTTEKENING DRIE: HULPVERLENING EN PREVENTIE IN DIALOOG

De Comités voor Bijzondere Jeugdzorg combineren twee opdrachten, de bijstand in problematische opvoedingssituaties en de preventie. Bij de start van de comités was de oprichting van een preventiecel nieuw. Dit had meteen gevolgen voor de organisatie en de werking van de sociale diensten: een taakverdeling drong zich op. Dit leidde uiteindelijk tot de aanstelling van consulenten die zich inzetten voor de preventie en tot examens die specifiek gericht waren op de aanwerving van preventieconsulenten. Niet bij alle comités is die beweging even vlot verlopen. Hiervoor kunnen enkele redenen gesuggereerd worden: preventie is een relatief jonge discipline, met veel onzekerheden en zoekwerk.

Daarenboven zijn er binnen dezelfde sociale dienst de verschillen tussen de consulenten die zeer direct geconfronteerd worden met mensen in crisissituaties en de preventieconsulenten die zich voorbereiden op de uitvoering van een volgende projectfase. De sociale dienst moet tussenkomen helemaal op het einde van de tijdslijn (wanneer de problemen ernstig, duurzaam en complex zijn) en helemaal bij het begin van de tijdslijn (nog voor de problemen ontstaan). De sociale dienst moet dus ook twee verschillende beroepsdisciplines ontwikkelen: de professionele hulpverlening en de preventieve projectwerking. De sociale dienst heeft daarnaast twee verschillende soorten cliënten. Enerzijds zijn er individuen, namelijk kinderen en jongeren in gezinnen en anderzijds sociale, pedagogische en publieke organisaties. In sommige situaties kunnen cliënten op een zeer directe manier een beroep doen op het comité: ze wachten de consulenten op en verwachten van hen onmiddellijke hulp. Met die situaties wordt de preventieconsulent niet geconfronteerd. Preventie kan, hoe paradoxaal dit ook klinkt, altijd uitgesteld worden.

Die redenen verklaren wellicht het feit dat er tien jaar na de invoering van het decreet nog altijd sociale diensten zijn die de combinatie van beide opdrachten moeilijk kunnen realiseren. Als reden wordt hiervoor vaak de grote werkdruk op het vlak van hulpverlening aangegeven.

De combinatie van individuele bijstand en preventie binnen één dienst heeft potentieel ook voordelen. Binnen het comité is er de onvermijdelijke en voortdurende confrontatie tussen de hulpverlening en de preventie. In de hulpverlening heeft men het over relatiemoeilijkheden, ouders met een geringe draagkracht en jongeren die rebelleren. In de preventie merkt men op dat armoede een structureel gegeven is, dat jongeren als groep onvoldoende of helemaal niet gehoord worden in onze samenleving, en dat er structurele kindermishandeling

33. Intersectorale Werkgroep Algemene Preventie, *Organisatie van de algemene preventie. Werkdocument*, 7 november 2001, Administratie Gezin en Maatschappelijk Welzijn, p. 96.

bestaat. Vanuit de bijzondere jeugdbijstand zelf wordt dan ook sterk aangedrongen op het behoud van de link tussen individuele hulpverlening en algemene preventie. "Gegeven de algemene opdracht inzake problematische opvoedings-situaties dient de bijzondere jeugdbijstand een belangrijke rol te blijven spelen in het mee aansturen van preventie m.b.t. jeugd. De bijzondere jeugdbijstand put zijn ervaringen uit de omgang met problematische opvoedings-situaties en als misdrijf omschreven feiten. De voortdurende aandacht voor het ontstaan van deze opvoedingsgerelateerde problemen geeft de bijzondere jeugdbijstand recht van spreken t.a.v. het institutionele niveau."³⁴

Over de positieve effecten van die dialoog tussen beide disciplines is er nog geen studie. Uit een aantal ervaringen blijkt echter dat die dialoog heel verrijkend kan zijn. Beide kunnen elkaar als heel aanvullend gaan beschouwen. In de hulpverlening weet men bijvoorbeeld dat ouders en kinderen zich gesteund weten als er een aanbod is van makkelijk toegankelijke vrijetijdsbesteding voor kinderen en jongeren. Hierbij kan onder meer gedacht worden aan een speelpleinwerking en aan een jeugdhuis. Offensieve preventie betekent precies dat preventiewerkers mee-ijveren voor een degelijk jeugdwerkbeleidsplan, voor buurten waarin er plaats is voor kinderen en jongeren. Ook wat betreft kinderrechten ontmoeten beide disciplines mekaar. Zowel hulpverlening als preventie zoeken naar het concretiseren van de kinderrechten. Voor de hulpverlening luidt de vraag hoe die rechten in individuele zaken kunnen geïmplementeerd worden. Voor de preventie is het een opdracht om kinderrechten door projecten op een grotere schaal te concretiseren ten voordele van alle kinderen en jongeren.

6.4. KANTTEKENING VIER: EFFECTEN VAN DE PREVENTIE

Er wordt wel eens getwijfeld over de resultaten van de preventie. De vraag of deze kritiek terecht is, kan hier niet onmiddellijk beantwoord worden. Daarvoor is hierover te weinig onderzoek gebeurd. Wat wél vaststaat, is dat binnen de preventieve werking zowel door de overheid als door de preventiewerkers zelf de noodzaak wordt aangevoeld om de resultaten van hun projecten te meten. De motieven zijn verschillend. Voor de overheid is deze meting een verantwoording voor de middelen die aan de preventie worden besteed. Voor de preventiewerkers is deze meting een belangrijke test om na te gaan of de gebruikte strategieën wel doeltreffend zijn en voor de doelgroep echt voordeel opleveren. Er is steeds meer sprake van zgn. resultaatsverbintenissen en hiervoor is een effectenmeting onontbeerlijk. Ook de preventiewerker zelf kan er zijn voordeel uit halen. Het nagaan van effecten kan de preventiewerker zicht geven op de invloed die uitgaat van het project. Op het terrein zelf ontbreekt nog kennis over de manier waarop deze meting moet gebeuren. Deskundigheidsbevordering van preventiewerkers op dit terrein is een prioriteit.

34. Intersectorale Werkgroep Algemene Preventie, *Organisatie van de algemene preventie. Werkdocument*, 7 november 2001, Administratie Gezin en Maatschappelijk Welzijn, p. 94.

6.5. KANTTEKENING VIJF: DE NABIJE TOEKOMST

Een wereld in beweging. Dat geldt ook voor de wereld van de preventie. Enerzijds is er een interne hervorming van de bijzondere jeugdzorg in het kader van het personeelsplan dat goedgekeurd werd in juni 2001.³⁵ Anderzijds zijn er wellicht aanpassingen te verwachten op basis van het gesprek tussen de verschillende preventieactoren in Vlaanderen dat moet resulteren in een integrale preventie.

Het personeelsplan wil de meest dringende problemen in de werking van de Comit es voor Bijzondere Jeugdzorg oplossen. Door dit plan wil men onder meer ook komen tot een meer effectieve en meer effici ente preventie wat de kosten betreft. Er wordt een nieuw organisatie-model ingevoerd. Vlaanderen wordt opgedeeld in vijf regio's waarvan de grenzen samenvallen met die van de provincies. Elke regio staat onder leiding van een regioverantwoordelijke, bijgestaan door een multidisciplinair ondersteuningsteam. In elke regio is er  en preventieteam. Op die manier zullen er in Vlaanderen vijf Preventieteams Bijzondere Jeugdzorg actief zijn. Het is duidelijk dat door deze beweging de samenwerking voor preventie sterk wordt bevorderd. Ook zal de preventie een meer uniform karakter krijgen. Door het multidisciplinaire team zal wellicht een permanente wetenschappelijke ondersteuning gewaarborgd kunnen worden. Voorlopig blijft wel onduidelijk hoe het preventieteam zich zal verhouden tot de verschillende comit es. Meer bepaald de vraag naar verdere samenwerking met de preventiecellen zal straks besproken worden.

Een meer fundamentele discussie over de rol en de plaats van de preventie gericht op jongeren vindt ook plaats. De Welzijnsminister gaf de administratie de opdracht om voorbereidingen te treffen voor een nieuw Raamdecreet met betrekking tot de jeugdzorg.³⁶

Er werd gestart met een strategische planning integrale jeugdhulpverlening met diverse werkgroepen. Hierbij was een tijdlang geen sprake van de preventie, wat frustrerend was voor de preventiewerkers. Bij de hele beweging over integrale jeugdzorg hoorden zij veel over de jeugdhulpverlening spreken en niet over preventie. Sinds enkele weken (we schrijven juli 2001) is hierin verandering gekomen: er ligt een stappenplan algemene preventie inzake jeugd voor. Het door twee deskundigen samengestelde stappenplan moet leiden tot een concretisering van wat in het beleidsplan van de minister staat. Een eerste uitgangspunt van het stappenplan bestaat hierin dat preventie moet gevoerd worden met de focus op het bevorderen van welzijn en gezondheid die de gunstige ontwikkeling van kinderen en jongeren in de hand werken. Een ander uitgangspunt is de beperking tot een ontwikkelingsplan waarin een duidelijk kader uitgewerkt wordt voor jeugd welzijnspreventie binnen de bevoegdheden van de Minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen. Die sectoren zijn: het algemeen welzijnsbeleid, de welzijnszorg, de preventieve en sociale gezondheidszorg, de verzorgingsvoorzieningen, het Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie, Kind

35. Ministerie Vlaamse Gemeenschap, *PIP/PEP Project WVC 03. Eigen dienstverlening buitendiensten bijzondere jeugdbijstand*, 11 mei 2001.

36. Intersectorale Werkgroep Algemene Preventie, *Organisatie van de algemene preventie. Werkdocument*, 7 november 2001, Administratie Gezin en Maatschappelijk Welzijn, Voorwoord.

en Gezin, het Vlaams Fonds voor de sociale integratie van personen met een handicap, Coördinatie Kinderrechten, de bijzondere jeugdbijstand. De beperking tot die sectoren biedt een voor de hand liggend voordeel. Ze behoren immers alle tot het bevoegdheidsdomein van dezelfde minister. Nadeel is dat andere belangrijke sectoren m.b.t. jongeren niet betrokken worden, nl. het jeugdwerk en het onderwijs. Daarom zal het belangrijk zijn om de onderwijssector hierbij op één of andere manier te betrekken, gelet op de prille zoektocht inzake preventie waaraan de Centra voor Leerlingenbegeleiding begonnen zijn (of nog moeten beginnen). Om het nog complexer te maken: hoe verhoudt de preventiesector zich tot de groep van de sociaal-artistieke projecten die tot het beleidsdomein cultuur behoren? Welke linken worden gelegd met het jeugdbeleid? En welke met de vormingssector?

Voor de preventie van de bijzondere jeugdzorg betekent deze ontwikkeling in elk geval dat er voor het eerst een offensieve invulling gegeven wordt aan de preventie. Men heeft het over het bevorderen van welzijn en niet over het voorkomen van onwelzijn. Het is ook de eerste maal dat er gepoogd wordt meer afstemming en coördinatie te brengen voor preventie jeugd. Er moet dan ook verder nagedacht worden over de groep(en) aan wie de preventie ten goede moet komen. Wellicht zal er als gevolg van deze evolutie een verdere wisselwerking komen tussen de individuele hulpverlening en de preventieve werking van de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg. Kinderen en jongeren die als gevolg van een problematische opvoedingssituatie in de bijzondere jeugdzorg terechtkomen, zijn structureel gezien slachtoffers van uitsluitingsmechanismen. Het blootleggen van die mechanismen en het voeren van actie tegen die mechanismen vormen de preventieve opdracht. Dit gebeurt voor een beperkte risicogroep van kinderen en jongeren die anders in de bijzondere jeugdzorg dreigen terecht te komen.

Maar één zaak is ondertussen erg duidelijk geworden: er ligt relatief weinig tijd tussen het onderzoek over het chaotische preventielandschap (1996) en de aanzet tot het scheppen van orde voor preventie gericht op de jeugd!

7. Besluit

Op de vraag van de Panopticon-redactie om een artikel te schrijven over de preventie van de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg reageerden ondergetekenden snel en mét enthousiasme, nota bene een onontbeerlijke houding in de preventie. Na dit snelle positieve antwoord was er enige terughoudendheid. Er staan een aantal hervormingen op stapel en hierdoor is de kans groot dat het artikel bij het verschijnen al niet meer actueel zou zijn. Zoals aangegeven, er is in de voorbije 10 jaar een hele evolutie te merken in verband met de preventie van de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg. Die evolutie betreft de profilering, een grotere professionalisering... Ook in de concrete projecten is de bijzondere jeugdzorg duidelijk aanwezig in het preventielandschap.

In de inleiding werd reeds de metafoor van de muziek gebruikt. We gaan hierop nog even door. De preventiesector zorgt nog steeds voor veel muziek. In de komende jaren gebeurt een afstemming inzake preventie en wordt de bijzon-

dere jeugdzorg intern ook voor preventie hervormd. De eerste noten staan op papier.

Wordt het een voltooide of een onvolledige symfonie? En vooral: hoe welluidend wordt de symfonie voor wie de preventie bedoeld is?

Eén raad willen we meegeven: Let vooral op het applaus!